

**СОВЕТ ЛАИШЕВСКОГО
МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН**

422610 г.Лаишево,
ул. Первомайская, д.39
тел: (8-84378) 2-51-51
факс: (8-84378) 2-55-55

**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ЛАЕШ МУНИЦИПАЛЬ
РАЙОН СОВЕТЫ**

422610 Лаеш ш.,
Беренче май урамы, 39 нчы йорт,
тел: (8-84378) 2-51-51
факс: (8-84378) 2-55-55

2020 елның 6 июле № 36-РС

КАРАР

**Татарстан Республикасы
Лаеш муниципаль районы
Регламентын раслау турында**

«Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында» Татарстан Республикасы Законының 22 статьясындагы 8 өлешенәң 11 пункты нигезендә үз эшчәнлеген оештыру һәм процедура мәсьәләләрен жайга салу максатларында Лаеш муниципаль районы Советы **КАРАР ИТТЕ:**

1. Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Советы Регламентын (Кушымта) расларга.
2. «Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Советы Регламентын раслау турында» Лаеш муниципаль районы вәкиллекле органының 2011 елның 19 апрелендәге 51-РС номерлы карарын үз көчен югалткан дип санарга.
3. Әлеге карар имзаланган мизгелдән үз көченә керә.

**Башлык - муниципаль район Советы рәисе
вазыйфаларын башкаручы**

Т. П. Борханова

ЛАЕШ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ СОВЕТЫ РЕГЛАМЕНТЫ

I Бүлек. Гомуми нигезләмэләр

1 Статья . Регламентның гамәлдә булу өлкәсе

1. Әлеге Регламент Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Советы (алга таба - район Советы) эшчәнлеген оештыру мәсьәләләрен жайга сала, район Советы утырышларын чакыру, эзерләү һәм уздыру тәртибен, аның утырышларында карала торган мәсьәләләр буенча фикер алышу һәм карарлар кабул итү тәртибен, даими комиссияләрне, депутат төркемнәрен, районның башка органнарын төзү һәм аларның вәкаләтләрен, депутатларның хокукларын һәм бурычларын билгели, район Советы һәм аның депутатларының үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыру тәртибенә бәйлә башка мәсьәләләрне жайга сала..

2. Әлеге Регламентны үтәү район Советы депутатлары, муниципаль районның жирле үзидарә органнары һәм вазыйфай затлары, район Советы утырышларында катнашучы, депутатларның мөрәжәгатьләрен һәм сорауларын караучы башка затлар өчен мәжбүри булып тора.

II Бүлек. РАЙОН СОВЕТЫ СЕССИЯЛӘРЕ

2 Статья . Район Советы сессияләре

1. Район Советы эшенең төп формасы- аның үз компетенциясенә кертелгән мәсьәләләрне хәл итә торган сессияләре.

2. Районның яңа сайланган Советы район Уставында билгеләнгән беренче сессиягә жыела, ул район Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә икедән бере була, тулы хокуклы составта район Советы сайланган көннән алып 30 көннән дә артыграк була алмый.

3. Район Советы сессиясе депутатларның билгеләнгән саныннан кимендә 50 проценты катнашса, хокуклы дип санала алмый.

4. Яңа төзелгән район Советының беренче сессиясен элекке чакырылыш район Советы рәисе, ул булмаганда аның урынбасары чакыра һәм эзерли.

5. Яңа төзелгән район Советының беренче сессиясен ача һәм аны район башлыгы - район Советы рәисе итеп сайланганчыга кадәр алып бара.

6. Әгәр сессиядә теркәлгән белешмәләр буенча сайланган депутатлар санының өчтән икесе генә булса, район башлыгы күрсәтмәсе белән сессия башка вакытка күчерелә, ләкин 3 көннән дә артык түгел.

3 Статья . Сессияләр чакырылышы

1. Район Советының чираттагы сессияләре кирәк булган саен үткәрелә, әмма кимендә өч айга бер тапкыр һәм район башлыгы тарафыннан чакырылалар.

2. Чираттан тыш сессияләр район башлыгы тарафыннан үз инициативасы, кимендә 2 даими комиссия инициативасы, депутат төркемнәре инициативасы белән депутатларның билгеләнгән саныннан кимендә өчтән бер өлеше, район Башкарма комитеты, контроль-хисап палатасы, территориаль сайлау комиссиясе инициативасы белән чакырылырга мөмкин..

3. Чираттагы сессияне карау өчен кертелә торган мәсьәләләр һәм вакыт турында район Советы аппараты аша район Советы рәисе һәр депутатка язмача яисә телефонограмма белән хәбәр итә һәм «Камская новь» («Кама ягы») газетасы аша халыкка сессияне уздыру көненә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча хәбәр итә, чираттан тыш сессияләр турында 3 көннән дә соңга калмыйча хәбәр итә..

4. Карарлар проектлары һәм аларга теркәлә торган материаллар депутатларга чираттагы сессия ачылырга 7 көн кала яки чираттан тыш сессия ачылырга бер тәүлек кала бирелә..

5. Сессия арасындагы чорда район Советы эшчәнлеген аның Президиумы, даими комиссияләр, депутат берләшмәләре, фракцияләр, вакытлыча төзелгән комиссияләр (шул исәптән күчмә утырышлар), депутат көннәре һәм башка рәвешләрнең утырышлары рәвешендә гамәлгә ашырыла..

4 Статья . Район Советы сессияләре эшендә хәбәрдарлык

1. Район Советы сессияләре ачык рәвештә үткәрелә. Аерым очракларда депутатларның билгеләнгән саныннан күпчелегә карары буенча ябык сессияләр үткәрелергә мөмкин, аларда район Советы тарафыннан чакырылган затлар гына, шулай ук законнар нигезендә ябык сессияләрдә катнашу хокукы булган затлар гына катнаша ала.

2. Сессиядә дәүләт хакимияте вәкилләре органнары депутатлары, Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органнарының вазыйфай затлары, Башкарма комитет жетәкчесе, жирле үзидарәнең башка органнары жетәкчеләре, массакуләм мәгълүмат чаралары вәкилләре катнаша ала.

3. Совет сессиясендә ижтимагый оешмалар, территориаль ижтимагый үзидарә органнары, массакуләм мәгълүмат чаралары вәкилләре, гражданнар чакырылырга мөмкин.

5 Статья . Район Советы сессияләренең эш тәртибе

1. Сессияләр Татарстан Республикасы Дәүләт Гимны белән ачыла һәм ябыла.

2. Район Советы сессияләре сәгать унда башлана һәм, әгәр район башлыгы башка карар кабул итмәсә, төшке ашка туктап, унсигез сәгатьтән дә соңга калмыйча тәмамлана.

Сессия тәнафесләр белән үткәрелергә мөмкин:

беренче утырыш - 10.00 сәгатьтән 11.30 сәгатькә кадәр.

икенче утырыш - 12.00 сәгатьтән 13.30 сәгатькә кадәр,

өчтенче утырыш - 14.30 сәгатьтән 16.00 сәгатькә кадәр,

дүртенче утырыш - 16.30 дан 18.00 сәгатькә кадәр.

3. Сессиядә карала торган мәсьәләләр буенча документларны, материалларны һәм мәгълүматны эзерләү өчен кирәкле срокка район Советы карары белән сессия эшендә тәнәфес игълан ителергә мөмкин, әмма кимендә 1 айга гына.

4. Сессиягә килгән депутатларны теркәү аның ачылышына бер сәгать кала башлана. Депутатларны теркәү һәр сессия алдыннан үткәрелә.

6 Статья . Сессиядә рәислек итүче

1. Район Советы сессиясен район башлыгы - район Советы рәисе, ә аны сайлаганчы - иң өлкән депутат ачып жибәрә.

2. Район башлыгы - район Советы рәисе булмаганда, сессиядә аның урынбасары рәислек итә.

3. Сессиядә рәислек итүче:

- сессияне ача һәм яба;
- сессия эше өчен кворум булуын ачыкый һәм аның үтәлешен күзәтә;
- сессиянең әлеге Регламентка яисә район Советы кабул иткән башка тәртибенә туры килүен тәмин итә;
- докладчыларга, доклад ясаучыларга һәм чыгыш ясаучыларга сүз бирә;
- язма сорауларны, гаризаларны, белешмәләргә игълан итә;
- депутатларга телдән мөрәжәгатьләр, сораулар һәм белешмәләр, сессия алып бару буенча искәртмәләр, тәкъдимнәр, карарлар проектлары буенча төзәтмәләр, тавыш бирү мотивлары буенча чыгышлар өчен сүз бирә.;
- карарлар кабул итүне таләп итә торган мәсьәләләр буенча депутатлар тавыш бирә һәм аның нәтижәләрен игълан итә;
- сессия эшен тәмин итүгә, даими комиссияләргә, депутатларга, район Советы аппаратына бәйлә йөкләмәләр бирә;
- район Советы утырышы беркетмәсенә кул куя;
- сессия үткәру процедурасына бәйлә башка функцияләргә әлеге Регламент нигезендә гамәлгә ашыра.

7 Статья. Сессия секретариаты, хисап, редакция комиссиясе

1. Әлеге Регламент нигезләмәләренә үтәлешен тәмин итү максатларында сессия үткәру тәртибенә кагылышлы өлештә 2 депутат арасынан Секретарь яисә Секретариат сайлана.

Секретарь яки Секретариат депутат сорауларын һәм мөрәжәгатьләрен, сорауларын, белешмәләрен, хәбәрләрен, гаризаларын, тәкъдимнәрен һәм депутатлардан, шулай ук граждандан кергән башка материалларны теркәп бара. Ачык тавыш бирүне уздырганда тавышларны санау бурычлары секретариатка йөкләнә.

2. Карала торган мәсьәлә буенча депутатларның мөрәжәгатьләрен һәм фикерләрен тулырак исәпкә алу һәм сессиядә карар проектының ахыргы текстын эзерләү өчен 2 депутат санында редакция комиссиясе сайлана.

3. Сессиядә карарлар кабул иткәндә тавыш бирү нәтижәләрен билгеләү өчен 2 депутат санында хисап комиссиясе сайлана.

II. БҮЛЕК. югары эзерлек режимы, гадэттән тыш хэл режимы, чикләү чаралары (карантинны), гадэттән тыш һәм хәрби хэл режимы урнашкан (гамәлдә булу) чорда район Советы сессияләрен (утырышларын) уздыру үзенчәлекләре

Мәкалә 8. Район Советы сессияләрен үткәрүнең аерым тәртибен билгеләү

1. Россия Федерациясе территориясендә йә Татарстан Республикасы территориясендә йә Лаеш районы территориясендә югары эзерлек режимы, гадэттән тыш хэл режимы, чикләү чаралары (карантин), гадэттән тыш яки хәрби хэл кертү чорында Совет рәисе карары буенча район Советы сессияләрен үткәрүнең махсус тәртибе билгеләнергә мөмкин.

2. Район Советы сессияләрен үткәрү өлешендә район Советы сессияләрен, район Советы комитетларын һәм комиссияләрен үткәрү, тыңлаулар, тавыш бирү һәм аларда карарлар кабул итү өлешендә махсус тәртип билгеләнгәндә, әлеге бүлектә билгеләнгән үзенчәлекләргә исәпкә алып кулланыла.

3. Район Советы сессияләрен, комитетларын һәм район Советы комиссияләрен уздыруның махсус тәртибе гамәлдә булган чорда алар элементә челтәренәң информация-телекоммуникация челтәрләрен кулланып, видеоконференцэлементә рәвешендә (алга таба - район Советы, комитет сессиясе, район Советы комиссиясенәң дистанцион рәвештә үткәрелергә мөмкин)).

9 статья. Махсус тәртип белән район Советы сессияләрен (утырышларын) үткәрү

1. Район Советы сессияләрен дистанцион формада уздыру турында карар район Советы рәисе тарафыннан, район Советы комитетлары һәм комиссияләре утырышлары - комитет рәисе, комиссия рәисе тарафыннан кабул ителә.

Район Советының сессиясен (утырышын) дистанцион формада уздыру турындагы карарда күрсәтелгән сессиягә чакырылган затлар исемлегә (утырыш) билгелә булырга мөмкин.

Дистанцион формада район Советы сессиясендә (утырышында) катнашу мөмкинлегә Лаеш муниципаль районы башлыгы, Лаеш муниципаль районы Башкарма комитеты житәкчесе, Татарстан Республикасы Лаеш районы прокуроры тарафыннан мәжбүри тәртиптә тәмин ителә.

2. Район Советының сессиясен (утырышын) дистанцион рәвештә уздыру турындагы мәгълүмат район Советы депутатларына (чакырылганнарга) кичекмәстән жибәрелә һәм Интернет веб-адрес буенча Лаеш муниципаль районының рәсми сайтында- <http://laishevo.tatarstan.ru>. урнаштырыла.

3. Район Советы, комитеты, район Советы комиссиясе сессиясендә күрсәтелгән органнар эгзасы булып тормаган затларның дистанцион рәвештә дистанцион формада катнашуы район Советы рәисе, комитет рәисе, район Советы комиссиясе карары буенча Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы һәм муниципаль норматив-хокукый актлар таләпләрен исәпкә алып гамәлгә ашырыла.

4. Район Советы сессиясендә (утырышында) карарлар дистанцион формада электрон системадан файдаланмыйча ачык тавыш бирү юлы белән кабул ителә. Тавыш бирү, сорауларга язылу, чыгышка язылу утырышта катнашучы депутатлардан

сорашып белешү юлы белән үткәрелә (район Советы депутатларының дистанцион формада утыруының башлангыч чорында билгеләнгән башка ысуллары белән).

5. Район Советы сессиясен (утырышларын) дистанцион рәвештә трансляцияләү Лаеш муниципаль районының «Интернет» челтәрендәгә рәсми сайтында веб-адрес буенча Интернет мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә түбәндәгә сайтта гамәлгә ашырылырга мөмкин: <http://laishevo.tatarstan.ru>, шулай ук «Интернет» челтәрендәгә башка мәгълүмат ресурсларында.

6. Район Советы Рәисе карары буенча чакырылган затлар, элементнең мәгълүмат-телекоммуникация челтәрләрен кулланып, район Советы утырышында катнаша алалар.

10 статья. Үткәрунең махсус тәртибен билгеләгәндә район Советының сессия (утырыш) беркетмәсе

1. Район Советы, комитет, комиссия сессияләрен (утырышларын) уздырганда, дистанцион формада утырыш беркетмәсе рәсмиләштерелә, утырышта рәислек итүче тарафыннан имзалана.

2. Район Советының сессия (утырыш) беркетмәсенә, район Советы комиссиясенә дистанцион формада район Советының сессия (утырыш), утырышның башлану һәм тәмамлану вакыты турында белешмәләр, шулай ук әлегә Регламентта каралган башка белешмәләр кертелә. Беркетмәгә сессиянең аудио һәм видеоязмасы кушымта итеп бирелә (утырышлар).

III бүлек. МӘСЬӘЛӘЛӘРНЕ КАРАУГА ҺӘМ ТӘКЪДИМГӘ ӘЗЕРЛӘҮ .

КӨН ТӘРТИБЕН ФОРМАЛАШТЫРУ

11 Статья. Көн тәртибе сорауларын кертү

1. Район Советы сессиясенә көн тәртибенә район башлыгы - район Советы рәисе, даими комиссияләр, депутатлар, депутатлар төркемнәре, Башкарма комитет житәкчесе, Финанс-бюджет палатасы рәисләре, Контроль-хисап палатасы, Мөлкәт һәм жир мөнәсәбәтләре палаталары, Районның территориаль сайлау комиссиясе тарафыннан сораулар кертелә.

2. Район Советы сессиясендә мәсьәләләрне, карарлар проектларын карау турындагы тәкъдимнәр белән шулай ук территориаль ижтимагый үзидарә органнары, гражданнарның инициатив төркеме хокук ижат инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә прокуратура органнары мөрәжәгать итәргә хокуклы.

Субъектлар һәм хокук ижат инициативасын гамәлгә ашыру тәртибе законнар, район Уставы һәм район Советы карарлары белән билгеләнә.

3. Район Советы сессиясендә мәсьәләләрне карау турындагы тәкъдимнәр район Советы аппаратының оештыру бүлегендә туплана һәм сессияләр арасында район башлыгы- район Советы рәисенә алдан ук тапшырыла.

12 Статья. Көн тәртибен раслау

1. Көн тәртибенең проекты рәислек итүче тарафыннан игълан ителә һәм сессиядә катнашучы депутатлар саныннан күпчелек тавыш белән нигез итеп алына.

2. Сорауларны алмаштыру турындагы тәкъдимнәр, аларның формулировкаларын төгәлләштерү, өстәмә мәсьәләләр турындагы тәкъдимнәр, шулай ук көн тәртибендәге мәсьәләләрне төшереп калдыру турындагы тәкъдимнәр әлеге Регламентның 8 статьясындагы 1 өлешендә күрсәтелгән затлар тарафыннан көн тәртибенә көн тәртибенә нигез итеп куелган проект кабул ителгәннән соң кертелә.

3. Тәкъдимнәр турында фикер алышканнан соң көн тәртибе, нигездә, шунда катнашучы депутатлар саныннан күпчелек тавыш белән раслана..

13. Мәсьәләләрне карауга эзерләү

1. Район Советы сессиясендә карала торган мәсьәләләр буенча карарлар, докладлар, белешмә материаллар даими комиссияләр, депутатлар, жирле үзидарә органнары, территориаль ижтимагый үзидарә органнары, гражданның инициатив төркеме тарафыннан эзерләнә, әлеге мәсьәләне утырыш, башкарма комитет, мәсьәләне эзерләү буенча махсус төзелгән комиссияләр каравына керткән гражданны төркеме тарафыннан эзерләнә. Карарлар проектлары һәм аңа теркәлә торган документлар район Советына сессия үткөрү көненә кадәр 10 көннән дә соңга калмыйча тапшырыла.

2. Район Советы каравына кертелә торган карарлар проектлары тиешле даими комиссия утырышында алдан каралырга тиеш.

3. Муниципаль районның бюджеты, социаль-икътисадый үсеше программасы турындагы карарлар проектлары, аларның үтәлеше турындагы хисаплар даими комиссияләр утырышларында мәжбүри рәвештә алдан каралырга тиеш.

Бюджет турындагы, аның үтәлеше турындагы карар проектлары муниципаль районда бюджет процессы турындагы нигезләмәдә һәм бюджет корылышында билгеләнгән тәртиптә кертелә һәм карала.

Муниципаль финанс контроле предметы булып торучы мәсьәләләр буенча карарлар проектлары Контроль-хисап палатасы тарафыннан мәжбүри рәвештә алдан каралырга тиеш.

Ачык тыңлауларга чыгарылырга тиешле мәсьәләләр буенча карарлар проектлары муниципаль районда гавами тыңлаулар турындагы нигезләмә нигезендә кертелә һәм карала.

4. Район Советы рәисе Главаны төшереп калдыру тәртибендә сессиягә кирәкле процедураны узмаган, эмма ашыгыч карау таләп итә торган карарлар проектлары чыгарылырга мөмкин..

14 Статья. Район Советы сессияләрендә карау өчен карарлар проекты кергү

1. Карар проекты әлеге Регламентның 8 статьясындагы 1, 2 өлешләрендә күрсәтелгән затлар тарафыннан язмача рәвештә район Советы башлыгы - Рәис исеменә өстәмә хат белән сессиягә кадәр 15 көннән дә соңга калмыйча кертелә.

2. Карарлар проектларына түбәндәге материаллар өстәлөп бирелә: аңлатма язуы;

- белешмә материаллар (кертелә торган сорау буенча мәгълүмат, иллюстратив материал, схемалар, таблицалар һ.б.);
- финанс-икътисадый нигезләү (әлеге проектны гамәлгә ашыру матди чыгымнар таләп иткән очракта);
- контроль-хисап палатасын төзү (карар проекты муниципаль финанс контроле предметы булган сорауларга кагылган очракта);
- чагыштырма таблица (Район Советы карарына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карар проекты кертелгән очракта));
- әлеге мәсьәлә буенча чыгыш ясаучылар һәм чакырылган докладчылар исемлеге;
- әлеге проект кабул ителүгә бәйле рәвештә кабул ителергә, үзгәртергә, үз көчен югалткан дип танылырга яки туктатылырга тиешле муниципаль хокукый актлар исемлеге.

3. Башкарма комитет житәкчесе, башка жирле үзидарә органнары житәкчеләре тарафыннан кертелгән карарлар проектлары тиешенчә район башкарма комитетында, жирле үзидарәнең башка органнарында билгеләнгән тәртипкә китерелергә тиеш. Озату материалларында башкаручының фамилиясе, исеме, атасының исеме, вазыйфасы һәм эш телефоны, шулай ук проектны эшләгән бүлекчә житәкчесе булырга тиеш.

4. Карарларның барлык проектлары юрист уздыра торган хокукый экспертиза узарга тиеш. Проект тиешле закон таләпләренә туры килми дип танылган очракта проект проектка килештерү кәгазендә юрист тарафыннан визалана, югыйсә материаллар эшләп бетерүгә жибәрелә яки тәкъдим ителгән проектның гамәлдәге законнар таләпләренә туры килмәве турында юрист бәяләмәсе белән депутатларга таратыла..

5. Норматив характердагы карарлар проектлары коррупциягә каршы факторларны ачыклау предметына (коррупциягә каршы экспертиза) экспертиза узарга тиеш.

Коррупциягә каршы экспертиза проектларга хокукый экспертиза уздырганда норматив хокукый актларга коррупциягә каршы экспертиза уздыру тәртибе турындагы нигезләмәдә билгеләнгән тәртиптә юрист тарафыннан гамәлгә ашырыла.

6. Карарлар проектлары тиешле мәсьәләләр кертелгән даими комиссия тарафыннан карала. Тикшерү нәтижәләре буенча даими комиссия әлеге мәсьәләне район Советы сессиясенә кертүнең максатка ярашлы булуы турында, шулай ук әлеге мәсьәләнең сессиядә карауга эзерлеге турында бәяләмә бирә..

IV бүлек. КӨН ТӘРТИБЕНДӘГЕ МӘСЬӘЛӘЛӘР БУЕНЧА ФИКЕР АЛЫШУ

15 Статъя. Сораулар буенча фикер алышу процедурасы

1. Район Советы сессиясендә мәсьәлә буенча фикер алышу процедурасына түбәндәгеләр керә:

- докладчы чыгышы;

- докладчы чыгышы (кирэк булганда);
  - депутатлар сораулары һәм аларга жаваплар;
  - фикер алышуларда чыгышлар;
  - докладчының соңгы сүзе (кирэк булганда);
  - "нигез" документын кабул иткән өчен тавыш бирү;
  - кергән төзәтмәләргә редакция комиссиясе тарафыннан игълан итү;
  - төзәтмәләр авторларының чыгышы (кирэк булганда);
  - төзәтмәләр буенча тавыш бирү (кирэк булганда);
- тулаем тавыш бирү".

16. Сүз бирү

Доклад өчен сүз, кагыйдә буларак, мәсьәләгә кергән затка (сорау кергән орган житәкчесенә), яки әлеге проектны район Советы сессиясендә тәкъдим итәргә вәкаләтле башка затка һәм әлеге мәсьәләгә буенча билгеле бер докладчы тарафыннан бирелә.

2. Өстәмә доклад өчен сүз әлеге мәсьәләгә алып баруга караган даими комиссия рәисенә яисә даими комиссия карары белән доклад белән чыгыш ясарга вәкаләтле депутатка бирелә.

3. Карала торган мәсьәләгә буенча фикер алышуда чыгыш ясау өчен сүз бирү турындагы мөрәжәгатьләр сессиядә рәислек итүче исеменә (кагыйдә буларак, язма рәвештә) бирелә.

4. Сессиядә рәис мөрәжәгатьләр керү тәртибендә фикер алышуларга сүз бирә.

5. Тавыш бирү процедурасы һәм мотивлары буенча сүз, шулай ук сорауларга жаваплар өчен чираттан тыш һәм тавыш бирүгә кадәр бирелергә мөмкин.

6. Фикер алышулар туктатылганнан соң, рәислек итүче сүзгә редакция комиссиясе вәкиленә тапшыра.

7. Район башлыгы, аның урынбасары, район башкарма комитеты житәкчесе теләсә кайсы вакытта чыгыш ясарга хокуклы.

8. Әгәр утырышта катнашучы депутатларның күпчелек тавышы башка карар кабул ителмәгән булса, рәислек итүче депутатлар булмаган затларга сүз бирергә мөмкин.

17 Статъя. Чыгышлар өчен вакыт

1. Докладлар, содокладлар һәм йомгаклау сүзләре өчен, докладчылар һәм доклад ясаучылар белән килештереп, рәислек итү вакыты билгеләнә, әмма докладлар өчен 60 минут, докладлар өчен 10 минут - доклад өчен, 10 минут - йомгаклау сүзгә өчен.

2. Көн тәртибендәгә мәсьәләләргә караганда, социаль-иқтисадый үсеш программаларыннан, район бюджетыннан, аларның үтәлеше турындагы хисаплардан тыш, район Советы докладны тыңламаска, мәсьәләгә асылы һәм бирелгән сорауларга жаваплар белән чикләнә, тыңламаска карар кабул итә ала.

3. Башка очракларда түбәндәгеләр бирелә:

- фикер алышу өчен - 7 минутка кадәр,

- кабат чыгыш ясау өчен - 3 минутка кадәр,
- процедура буенча - 3 минутка кадәр,
- тавыш бирү мотивлары буенча - 3 минутка кадәр,
- депутатлар булмаган затларга - сессия карары буенча 3 минутка кадәр.

4. Кирәкле очракларда рәис сессиядә катнашучы күпчелек депутатларның ризалыгы белән чыгыш ясау вакытын озайтырга мөмкин..

18 Статья. Фикер алышуларны туктату

1. Фикер алышуларны туктату турындагы мәсьәлә рәислек итүче чыгыш ясау өчен язылган һәм чыгыш ясаган депутатлар санын игълан иткәннән соң хәл ителә.

2. Фикер алышуларны туктату турындагы мәсьәләне хәл иткәннән соң, билгеләнгән саннан кимендә өчтән бер өлеше булган депутатлар төркеме әлеге депутат төркеме вәкиленә сүз бирүне сораса, рәислек итүче аңа чыгыш ясау өчен вакыт бирә.

19 Статья. Район Советы сессиясендә чыгышларның тәртибе һәм этикасы

1. Чыгышлар трибунадан яисә рәислек итүченең ризалыгы белән Татарстан Республикасының дәүләт телләренең берсендә утырышлар залындагы урыннан башкарыла.

2. Район Советы депутаты бер үк мәсьәлә буенча ике тапкыр чыгыш ясарга мөмкин. Башка зат файдасына чыгыш ясарга хокук бирү рөхсәт ителми.

3. Нотыкчыларга сораулар язма рәвештә жибәрелә яисә залда урнаштырылган микрофоннар аша бирелә.

4. Сессиядә чыгыш ясаучы үз сөйләмендә депутатларның һәм башка затларның намусына һәм абруена кагыла торган тупас һәм корректлы әйтелмәләргә кулланырга, кемнең дә булса адресына нигезсез гаепләр жибәргә, ялган мәгълүмат кулланырга, законсыз көчләр гамәлләренә чакырырга тиеш түгел. Бу очракта рәис мондый әйтелмәләренә һәм чакыруларның ярамавы турында кесәтү ясарга хокуклы. Икенче кесәтүдән соң чыгыш ясаучы сүздән, шулай ук фикер алышучы мәсьәлә буенча кабат чыгыш ясау хокукынан мәхрүм кала..

5. Чыгыш барышында чыгыш ясаучы фикер алышкан темадан кырыйга китсә, рәислек итүче аны фикер алышкан мәсьәләгә таянырга чакыра.

6. Әгәр чыгыш ясаучы чыгыш ясау өчен үзенә бирелгән вакыттан артып китсә яисә фикер алыша торган мәсьәлә буенча чыгыш ясаса, рәислек бер кесәтүдән соң аның сүзләрен юкка чыгара.

7. Район Советы депутатлары булмаган затлар, алар тарафыннан сессия алып бару тәртибен тупас бозган очракта, утырышның телдән күрсәтмә буенча залыннан юкка чыгарылырга мөмкин.

20 Статья. Сорауларны карауны күчерү

1. Район Советы карары буенча сессиянең көн тәртибенә караган мәсьәләләр даими комиссия утырышларына күчерелергә мөмкин. Даими комиссияләр тарафыннан эшлэнгән нәтижеләр, тәкъдимнәр район Советына сессияләрне яңарту буенча тапшырыла.

2. Район Советы карары буенча мәсьәлә якындагы сессияләрнең берсенә күчерелергә мөмкин.

V бүлек. тавыш бирү һәм карарлар кабул итү

21 Статъя. Тавыш бирү төрләре

1. Район Советы карарлары, әгәр законнарда, район уставында, муниципаль хокукый актларда башкасы билгеләнмәгән булса, ачык тавыш бирү юлы белән кабул ителә.

2. Әгәр яшерен тавыш бирүне үткәрү кирәклегә турындагы карар, әгәр моның өчен сессиядә катнашучы депутатлар саныннан 1/2 дән артык тавыш бирсә, кабул ителә.

3. Исемле тавыш бирүне уздыру кирәклегә турындагы карар, әгәр моның өчен сессиядә катнашучы депутатлар саныннан 1/3 дән артык тавыш бирсә, кабул ителә.

4. Техник мөмкинлек булганда, катнашучы күпчелек депутатлар арасыннан электрон тавыш бирү кулланылырга мөмкин..

22 Статъя. Ачык тавыш бирү

1. Ачык тавыш бирү үткәрелгәндә сессиядә рәислек итүче карар кабул итү өчен күпме тавыш кирәк булуын искәртә.

2. Ачык тавыш бирү нәтижеләре рәислек итүче яисә хисап комиссиясе тарафыннан санала.

23 Статъя. Яшерен тавыш бирү

1. Яшерен тавыш бирүне үткәрү һәм аның нәтижеләрен билгеләү өчен район Советы депутатлар арасыннан ачык тавыш бирү юлы белән хисап комиссиясен сайлый. Хисап комиссиясенә кандидатлары сайланучы органнар составына яисә вазыйфай зат вазыйфасына күрсәтелгән депутатлар керә алмый. Хисап комиссиясе үз составыннан комиссия рәисен һәм секретарен сайлый. Яшерен тавыш бирү нәтижеләрен билгеләү функцияләре сессия эше башында сайланган хисап комиссиясенә йөкләнергә мөмкин.

2. Яшерен тавыш бирү өчен бюллетеньнәр исәп комиссиясе контролендә, аның тарафыннан билгеләнгән рәвештә һәм билгеле бер санда эзерләнә.

3. Тавыш бирү вақыты һәм урыны, аны үткәрү тәртибе әлегә Регламент нигезендә хисап комиссиясе тарафыннан билгеләнә һәм хисап комиссиясе рәисе итеп игълан ителә.

4. Һәр депутатка район Советы тарафыннан каралган бер мәсьәлә буенча бер бюллетень бирелә. Яшерен тавыш бирү өчен бюллетеньнәр депутатларга депутат

таныклыгын күрсәтү буенча депутатлар исемлеге нигезендә имза салу өчен хисап комиссиясе эгъзалары тарафыннан бирелә.

5. Бюллетеньнәр санау комиссиясе билгеләгән тәртиптә яшерен тавыш бирү кабинасында тутырыла. Билгеләнмәгән рәвештәге бюллетеньнәр, тавыш биргән депутатның ихтыяр белдерүен дәрәс билгеләргә мөмкинлек бирми торган бюллетеньнәр гамәлгә яраксыз дип санала, ә вазыйфаи затларны сайлаганда - вазыйфага тәкъдим ителгән барлык кандидатуралар калдырылган яисә сызылган бюллетеньнәр тавыш бирү нәтижәләренә катнашы булмаган нинди дә булса язулар булса. Бюллетеньгә язылган фамилияләр тавышларны санаганда исәпкә алынмый.

6. Яшерен тавыш бирү нәтижәләре турында хисап комиссиясе беркетмәләр төзи, алар счетка комиссиянең барлык эгъзалары тарафыннан имзалана.

7. Хисап комиссиясе доклады буенча район Советы яшерен тавыш бирү нәтижәләре турында карар кабул итә.

24 Статъя. Исемле тавыш бирү

1. Исемлекле тавыш бирүне уздыру турындагы тәкъдим белән депутатлар төркеме депутатларның билгеләнгән саныннан кимендә 1/5 саны белән мөрәжәгать итәргә хокуклы.

2. Атаклы тавыш бирү исемдәге тавыш бирү бланкларыннан файдаланып уздырыла. Район Советы карары буенча исемле тавыш бирү район Советы сессиясендә катнашучы депутатлардан сорашып белешү юлы белән үткәреләргә мөмкин.

3. Вазыйфаи затларны сайлау (билгеләү) мәсьәләсе, район Советы органнарының, район Советы органнары, сайлануы (билгеләнүе) район Советы карамагына кертелгән башка органнарның һәм вазыйфаи затларның шәхси составы буенча алдан тавыш бирү үткәреләргә мөмкин түгел.

4. Исемле тавыш бирү блогы депутат тарафыннан тутырыла һәм бланкның номерын, депутатның фамилиясен һәм инициалын үз эченә ала, жөмлө формулировкасын, тавыш бирү нәтижәсен («хуплап» яисә «каршы»), депутатның имзасын, тавыш бирү датасын үз эченә ала.

5. Тавыш бирү өчен тәкъдимне формалаштыру кыска, бертөрле кабул ителә торган һәм юклык яисә тыю эчтәлегә булмаган булырга тиеш. Формулировка тәкъдим (документ проекты) авторы яисә сессиядә рәислек итүче диктовкасына бланкка языла.

6. Бланкларда "эйе", "каршы" сүзләре булырга тиеш. Бу ике сүзне дә кире каккан яки сызып ташлаган бланк дәрәс түгел дип санала һәм тавышларны санаганда исәпкә алынмый. Тавыш бирү нәтижәсен бланкта күрсәтү рөхсәт ителми.

7. Исемле тавыш бирү бланкларын исәпкә алу район Советы билгеләгән мизгелгә кадәр башкарыла.

8. Исемле тавыш бирү нәтижәләре тавыш бирү көнендә игълан ителә. Исемле тавыш бирү нәтижәләре игълан ителгәннән соң район Советы карары буенча массакүләм мәгълүмат чараларында халыкка житкереләргә мөмкин.

9. Тутырылган бланклар район Советы аппаратында исемле тавыш бирү нәтижәләре басылып чыкканнан соң өч ай дәвамында саклана. Танылган тавыш бирү бланкларын саклау вакыты узгач, билгеләнгән тәртиптә юкка чыгарылырга тиеш.

25 статья. Район Советы тарафыннан карарларын кабул итү

1. Әгәр алар өчен депутатларның билгеләнгән саныннан 1/2 дән артык тавыш бирсә, законнарда, район уставында, әлеге Регламентта башкасы каралмаган булса, район Советы карарларын кабул ителгән дип санала.

2. Процедура мәсьәләләре буенча карарлар шунда катнашучы депутатлар саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.

3. Процедуралы сорауларга түбәндәгеләр керә:

- көн тәртибәндәге өстәмәләр һәм үзгәрешләр;

- сессиянең эш тәртибәндәге үзгәрешләр;

- чыгыш ясау өчен сүз бирү;

- чыгыш ясау өчен өстәмә вакыт бирү;

- карала торган мәсьәлә буенча бәхәсләрне туктату;

- тавыш бирү ысулы, район Советы сессиясен алып бару тәртибе буенча тәкъдимнәр;

- мәсьәләне район Советының башка сессиясенә күчерү;

- сессия эшендә тәнәфес игълан итү;

- район Советы сессиясен уздыру тәртибе буенча башка мәсьәләләр.

4. Район Уставын кабул итү, район Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү, район Советының үз-үзен тарату турындагы карарлар депутатларның билгеләнгән саныннан күпчелек тарафыннан 2/3 тавыш белән кабул ителә.

26 статья. Район Советының үз-үзен таркату турында карар кабул итү тәртибена

1. Район Советының үз-үзен таркату турындагы карар район башлыгы яки депутатлар төркеме инициативасы буенча район Советы депутатларының билгеләнгән саныннан 50 проценттан артык санда кабул ителергә мөмкин.

2. Үз-үзен таркату турында карар кабул итү инициативасы түбәндәгечә күрсәтелә алмый:

- район Советы сайланганнан соң беренче ел дәвамында;

- бюджет кабул итү һәм аның үтәлеше турында хисап раслау чорында;

- район башлыгының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, яңа район башлыгын сайлаганчы.

3. Район Советының үз-үзен таркату турындагы язма тәкъдимендә үз-үзен тарату мотивлары булырга тиеш, шулай ук аңа рөхсәтнең сәбәпләрен нигезләүче башка материаллар да өстәлергә мөмкин.

4. Район Советы карары белән депутатлар арасынан үзтаркату турындагы мәсьәләне алдан карау өчен комиссия төзелә. Район Советы яки район башлыгы

карары буенча район Советының үз-үзен тарату мәсьәләсен халык алдында тыңлауларга чыгарырга мөмкин.

Район Советының үз-үзен таркату турындагы карары район Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тарафыннан яшерен тавыш бирү юлы белән кабул ителә.

6. Район Советы үз-үзен таркату турындагы тәкъдиме кире кагылган очракта, үз-үзен таркату турындагы кабат инициатива, үз-үзен таркату турындагы мәсьәлә буенча тавыш биргән көннән бер елдан да иртәрәк булмаган вакытта, күрсәтелергә мөмкин..

27 статья. Район Советы карарларының үз көченә керүе һәм басылып чыгуы

1. Район Советы кабул иткән карарлар район башлыгына имза салу һәм халыкка игълан итү өчен жиберелә. Карарга кушымтага район башлыгы урынбасары - район Советы рәисе урынбасары, ул булмаган очракта район Советы аппараты житәкчесе имза сала.

2. Район Советы карарлары, әгәр законнарда, район уставында, әлеге Регламентта башкасы каралмаган булса, аларга кул куйган көннән үз көченә керә.

3. Процедура мәсьәләләре буенча карарлар кабул ителгән вакыттан үз көченә керә.

4. Район Советының салымнар һәм жымнар турындагы карарлары Россия Федерациясе Салым кодексы нигезендә үз көченә керә.

5. Районның бюджеты турындагы карарлар Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә үз көченә керә.

6. Кеше һәм гражданның хокукларына, ирекләренә һәм законлы мәнфәгатьләренә кагылышлы карарлар аларны рәсми бастырып чыгарганнан (халыкка житкергәннән) соң үз көченә керә..

28 Статья. Район Советы карарларын гамәлдән чыгару, туктатып тору

1. Район Советы карарлары юкка чыгарылырга яисә аларның гамәлдә булуы район Советы тарафыннан, шулай ук суд тәртибендә туктатылырга мөмкин.

2. Жирле үзидарә органнары тарафыннан аерым дүлэт вәкаләтләрән гамәлгә ашыруны жайга сала торган өлештә карарлар Россия Федерациясенен, Татарстан Республикасының вәкаләтле органы тарафыннан юкка чыгарылырга мөмкин.

VI бүлек. РАЙОН СОВЕТЫ СЕССИЯСЕ БЕРКЕТМӘСЕ, ,СЕССИЯДӘ ӘЙТЕЛГӘН ТӘКЪДИМНӘР ҺӘМ ИСКӘРМӘЛӘР

29 Статья. Район Советы сессиясе беркетмәсе

1. Район Советы сессиясендә беркетмә алып барыла. Техник мөмкинлек булган очракта фонограмма яки стенограмма алып барылырга мөмкин.

2. Беркетмәдә түбәндәге күрсәткечләр күрсәтелә:

- район Советы исеме, сессиянең тәртип номеры (чакырылыш чикләрендә), аны уздыру датасы һәм урыны;
- район Советы депутатларының билгеләнгән саны, анда катнашучыларның һәм булмаган депутатларның саны, шулай ук сессиядә катнашучы депутатлар булмаган затларның саны;
- сессиянең эш органнарына сайланган депутатларның фамилиясе, исеме, атасының исеме;
- сессиянең көн тәртибе, һәр мәсьәлә буенча докладчының һәм доклад ясаучының фамилиясе һәм вазыйфасы;
- фикер алышуларда чыгыш ясаган депутатларның, шулай ук сорау керткән яисә докладчыларга һәм докладчыларга сораулар биргән депутатларның фамилиясе, исеме, атасының исеме һәм вазыйфасы;
- аларны кабул итү яисә каршы алу өчен бирелгән тавышларның санын күрсәтеп, кабул ителгән барлык карарлар исемлеге.

3. Беркетмәгә түбәндәгеләр кушып бирелә:

- кабул ителгән карарлар;
- сәбәпләрне күрсәтеп, сессиядә булмаган депутатлар исемлеге;
- чакырылуучылар исемлеге;
- сессиядә рәислек итүче тарафыннан бирелгән язма тәкъдимнәр һәм искәрмәләр.

4. Процедура мәсьәләләре буенча карарлар шулай ук беркетмә текстында чагылдырыла.

30 Статья. Район Советы сессиясе беркетмәсен рәсмиләштерү һәм саклау

1. Сессия беркетмәсе сессия узган көннән алып ун көн эчендә рәсмиләштерелә. Сессия беркетмәсенә имзаланган нөсхәсе билгеләнгән вакыт эчендә район Советы аппаратында саклана һәм билгеләнгән срок узганнан соң муниципаль архивка даими саклауга тапшырыла.

2. Сессия беркетмәсенә күчермәсе депутатларга аларның таләбе буенча танышу өчен бирелә.

VII бүлек. РАЙОН БАШЛЫГЫ - РАЙОН СОВЕТЫ РӘИСЕН, РАЙОН БАШЛЫГЫ УРЫНБАСАРЫН – РАЙОН СОВЕТЫ РӘИСЕ УРЫНБАСАРЫН, РАЙОН СОВЕТЫНЫҢ БАШКА ОРГАННАРЫН САЙЛАУ.

ДЕПУТАТ ТӨРКЕМНӨРЕН ТӨЗҮҮ

31 Статья. Район башлыгы

1. Район башлыгын сайлау федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында һәм район Уставында билгеләнгән тәртиптә уздырыла.

2. Район башлыгы район Уставы нигезендә район Советы сессиясендә үз составыннан сайлана һәм район Советы рәисе вәкаләтләрен башкара.

3. Район башлыгы сайланганнан соң район Советы рәисе вәкаләтләрен үтәүгә керешә.

32 Статья. Район Советы эшчэнлеген оештыру өлкәсендә район башлығы вәкаләтләре

1. Район башлығы район Уставы һәм әлеге Регламент нигезендә район Советы эшчэнлеген оештыра.

2. Район башлығының үз вәкаләтләре район Уставы белән билгеләнә.

3. Район Советы эшчэнлеген оештыру өлкәсендә район башлығы түбәндәге вәкаләтләргә ия:

1) район Советы ул- район кешеләре, дәүләт хакимияте органнары, жирле үзидарә органнары, территориаль ижтимагый үзидарә органнары, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар һәм ижтимагый берләшмәләр, муниципаль берәмлекләр, халыкара оешмалар һәм муниципалитетара хезмәттәшлек оешмалары, башка юридик һәм физик затлар белән мөнәсәбәтләр;

2) район Советы сессияләрен әзерләү, район Советының хокукий актларында каралган чараларны үткөрү эшен оештыра;

3) даими һәм вакытлы комиссияләр, районның башка органнарының, шулай ук район Советы аппаратының эшчэнлеген оешт;

4) район Советы, район Советы аппараты эшчэнлеген оештыру мәсьәләләре буенча күрсәтмәләр чыгара;

5) район Советы сессияләрендә рәислек итә;

6) район Советы аппараты эшенә житәкчелек итә, аның структурасын һәм штат расписаниесен раслый, аппарат хезмәткәрләре вазыйфасын билгеләп куя һәм азат итә, аппарат хезмәткәрләренә кызыксындыру һәм дисциплинар жаваплылык чаралары куллана;

7) район Советы эшчэнлеген матди-техник тәмин итүгә, район Советы эшчэнлегенә бәйле башка чыгымнарға бюджетта каралган чыгымнар буенча чаралар бүлүче булып тора;

8) район Советы исеменән судларда, дәүләт органнарында, ижтимагый һәм халыкара оешмаларда, хужалык эшчэнлеген гамәлгә ашыруга, шартнамәләр төзүгә район Советы мәнфәгатьләрен тапшыру хокукына ышаныч белдерә;

9) закон, район уставы, район Советының хокукий актлары белән үзенә йөкләнгән башка хокукларны һәм бурычларны гамәлгә ашыра..

4. Район башлығы үз вәкаләтләрен даими нигездә башкара.

33 Статья. Район башлығы урынбасары

1. Район башлығы район башлығының урынбасары итеп сайлану өчен район Советына депутатлар арасыннан кандидатура тәкъдим итә. Район башлығы урынбасары бер үк вакытта район Советы рәисе урынбасары вәкаләтләрен башкара.

Район башлығы урынбасарын сайлаулар, әгәр район Советы башка карар кабул итмәсә, кандидатураны ачык тавыш бирү юлы белән тикшергәннән соң уздырыла.

2. Әгәр аның өчен депутатларның билгеләнгән санынан 1/2 дән артык тавыш бирсә, кандидат район башлыгы урынбасары урынына сайланган дип санала.

3. Район башлыгының урынбасары вазыйфасына кандидат өчен депутатларның билгеләнгән санынан кимендә 1/2 тавыш биргән очракта, район башлыгы яңа фикер алышу һәм тавыш бирү үткәрелә торган башка кандидатуралар тәкъдим итә.

4. Район башлыгы урынбасары сайланганнан соң район башлыгы урынбасары вәкаләтләрен үтәүгә керешә.

5. Район башлыгы урынбасары вәкаләтләре район башлыгының хокукый акты нигезендә билгеләнә.

34 Статъя. Район Советы Президиумы

1. Район Советы Президиумы район Советы эшен оештыруны тәмин итә һәм район Советына хисап тотта.

2. Район Советы Президиумы составына район башлыгы, аның урынбасары, район Советының даими комиссияләре рәисләре, өлкән яшьтәге депутат керә.

Район Советы Президиумын район башлыгы житәкли.

4. Президиум утырышлары, аның әгъзаларының билгеләнгән санынан кимендә икедән бере булган очракта, кирәк булган саен һәм тулы хокуклы була баралар.

5. Президиум карарлары аның утырышларында күпчелек тавыш белән аның әгъзаларының билгеләнгән санынан кабул ителә һәм утырыш беркетмәсе рәвешендә рәсмиләштерелә. Район башлыгы чакыруы буенча Президиум утырышларында районның жирле үзидарә органнарының вазыйфай затлары катнашырга хокуклы.

6. Район Советы Президиумы район Советы сессияләрен эерләүне оештыра, район Советы комиссияләренә эшчәнлеген координацияли, депутатларга үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыруда ярдәм итә һәм аларны кирәкле мәгълүмат белән тәмин итә, башка мәсьәләләргә хәл итә, орган башка мәсьәләләргә хәл итә

35 Статъя. Район Советының даими комиссияләре

1. Район Советы каравына кертелә торган мәсьәләләргә алдан карау һәм эерләү өчен район Советы компетенциясендәге мәсьәләләр буенча даими комиссияләр төзелә.

2. Даими комиссияләр район Советы вәкаләтләре чорына төзелә. Даими комиссияләргә саны һәм исеме район Советы тарафыннан билгеләнә.

3. Депутат ике даими комиссия составына керә алмый.

4. Даими комиссияләр сайлаганда тавыш бирү, әгәр район Советы башка карар кабул итмәсә, тулаем составта уздырыла. Даими комиссияләр составына район башлыгы һәм аның урынбасары сайлана алмый.

5. Даими комиссияләр үз составыннан комиссия рәисен, секретарен, ә кирәк була калса - даими комиссия рәисе урынбасарын ачык тавыш бирү юлы белән сайлыйлар.

Даими комиссия рәисләре район Советы тарафыннан раслана.

6. Үз компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр буенча даими комиссия хокуклы:

- район Советы карары проекты буенча бәяләмә бирергә;
- район Советы каравына район башлыгының аерым компетенциясенә керә торган кандидатуралардан тыш, район Советы тарафыннан билгеләнә яисә сайлана торган вазыйфага кандидатура тәкъдим итәргә;
- жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары хисапларын тыңларга;
- район Советының чираттан тыш сессиясен чакыру турында тәкъдимнәр кертергә;
- район Советы компетенциясе чикләрендә район Советы йөкләмәсе буенча башка вәкаләтләрне гамәлгә ашырырга.

7. Даими комиссия рәисе:

- комиссия эшчәнлеген оештыруны гамәлгә ашыра;
- комиссия утырышларын алып бара;
- район Советының башка комиссияләре, район башлыгы, районның башкарма комитеты, предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар, массакүләм мәгълүмат чаралары белән үзара бәйләнештә комиссия тапшыра;
- комиссия карарларына кул куя;
- комиссия кабул иткән карарлар, аның нәтижеләре һәм тәкъдимнәре турында район Советы сессияләрендә сөйли.

8. Комиссия составының кимендә 1/2 кешесе булса, район Советының даими комиссиясе утырышы тулы хокуклы.

Комиссия карары комиссия әгъзаларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә. Берничә даими комиссиянең уртак утырышларын уздырганда карар һәр комиссия әгъзаларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.

9. Даими комиссияләр үз эшенә дөүләт органнары, жирле үзидарә органнары, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, ижтимагый берләшмәләр вәкилләрен, белгечләрне, галимнәрне, шул исәптән район Советы карары буенча шартнамәчел нигездә экспертларны чакырырга хокуклы.

10. Даими комиссия утырышында район Советы депутатлары, аның составына кермәгән депутатлар, район башлыгы, аның урынбасары катнаша ала.

11. Район Советы даими комиссияләр эше турындагы хисапларны елына кимендә 1 тапкыр карый.

36 Статья. Район Советының вакытлы комиссияләре, башка органнарына

1. Район Советы депутатлар арасыннан вакытлы комиссияләр, шулай ук эшчеләр, эксперт, киңәшмә төркемнәре төзәргә хокуклы. Вакытлы комиссияләр составына район башкарма комитетының вазыйфаи затлары, ижтимагый берләшмәләр вәкилләре, белгечләр, экспертлар һәм район халкы кертеләргә мөмкин.

2. Вақытлы комиссияларның бурычлары һәм эшчәнлек тәртибе аларны төзөгәндә район Советы тарафыннан билгеләнә.

37 Статья. Район Советында депутат төркемнәре

1. Район Советы депутатлары бергәләп эшчәнлек алып бару һәм район Советы карый торган мәсьәләләр буенча бердәм позиция белдерү өчен депутат төркемнәренә берләшкән хокуклары.

2. Депутатлар төркеме составы кимендә биш депутат була алмый. Район Советы депутаты бер генә депутат төркеме әгъзасы була ала.

3. Депутат төркемнәре район Советында түбәндәгә нигездә төркөлә:

а) депутат төркеменң язма гаризасын;

б) депутат төркеменң аны төзү максатлары турында, аның рәсми исеме, исемлек составы турында, шулай ук депутат төркеме исемнән чыгыш ясарга һәм аны Район Советы утырышларында тәкъдим итәргә вәкаләтле затлар турында карар керткән оештыру жыелышы беркетмәләре;

в) депутат төркеменә керү турында Район Советы депутатларының язма гаризалары.

Мондый гариза килгәннән соң район Советының депутат төркемен яқындагы сессиядә төркөү турында карар кабул ителә, аның күчermәсе депутат төркеменә жиберелә.

4. Төркөлгән депутат төркеме район Советында алып барыла торган депутат төркемнәре реестрына кертелгән тиеш. Район Советының депутат төркемнәре турындагы белешмәләр район Советы сессияләрендә игълан ителә.

5. Төркөлгән депутат төркеме түбәндәгеләргә хокуклары:

а) район Советы һәм даими депутат комиссияләре сессияләрендә карарлар проектларын караганда бәяләмәләр биреп, район Советы карарлары проектларын алдан тикшерергә;

б) район башлыгын һәм аның урынбасарын сайлау өчен кандидатуралар буенча алдан фикер алышу һәм үз фикерен белдерү;

в) район Советында карала торган мәсьәләләр буенча фикер алышу үткәргән;

г) район Советы депутатлары арасында үз программаларын, тәкъдимнәрен, мөрәжәгатьләрен һәм башка материалларны таратырга;

д) район Советы сессияләрендә чыгыш ясау;

е) үз вәкилләрен депутат комиссияләренә, шул исәптән килештерү, эш төркемнәренә кертергә;

ж) район Советында теләсә кайсы постка сайлау өчен үз кандидатларыңны тәкъдим итәргә;

з) законнар белән тыелмаган башка эшчәнлекне гамәлгә ашырырга.

6. Төрле депутат төркемнәре вәкилләренң уртак карарларын эшләү максатларында уртак утырышлар, киңәшмәләр, консультацияләр уздырылырга мөмкин.

7. Депутат төркемнәре үз эшләрен мөстәкыйль оештыралар, үзләренң житәкче (координацияләүче) органнарының структурасын һәм составын билгелиләр, беркетмә белән рәсмиләштерелә торган карарлар кабул ителәр.

Депутат төркемнәре үз эшчәнлекләре турында гариза яза, үзенәң житәкче (координацияләүче) органнары структурасы турында район Советына хәбәр итә.

8. Депутат төркеме үз-үзен таркату турында карар кабул итәргә мөмкин. Депутатлар төркеме үз-үзен таркату турында карар кабул иткән очракта, ул депутат төркеме житәкчесе тарафыннан имзалана һәм 3 көн дәвамында район Советына жиһәрелә.

9. Депутат төркеме депутаты язма гариза нигезендә теләсә кайсы вакытта депутат төркеме составыннан чыгарга хокуклы.

Депутатлар төркеменәң житәкчеләре (координацияләүче) органнарына депутатлар төркеме составының составы үзгәрүе турында район Советы аппаратына составның составы үзгәргәннән соң 5 көн эчендә хәбәр итәләр.

10. Депутатлар төркеме составында кимендә биш депутат калган очракта, әлегә фактны теркәгән көннән соң 30 көн узгач, әлегә депутат төркеме эшчәнлегә туктатылган дип санала һәм әлегә депутат төркеме депутат төркемнәре реестрыннан төшереп калдырыла.

38 Статья. Район Советы аппараты

1. Район Советы эшчәнлеген оештыру, хокукый, мәгълүмати, матди-техник яктан тәмин итү өчен депутатлар булмаган хезмәткәрләр штаты белән аппарат төзелә.

2. Аппарат структурасы, штат саны, аның эшчәнлеген оештыруның башка мәсьәләләре район башлыгының хокукый актлары белән билгеләнә.

VIII бүлек. ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ДӘҮЛӘТ СОВЕТЫНДА ЗАКОН ЧЫГАРУ ИНИЦИАТИВАСЫ ХОКУКЫН ГАМӘЛГӘ АШЫРУ

39 Статья. Закон чыгару инициативасы хокукы

1. Татарстан Республикасы Конституциясенәң 76 статьясы нигезендә район Советы Татарстан Республикасы Дәүләт Советында закон чыгару инициативасы хокукына ия.

2. Район Советының закон чыгару инициативасы Татарстан Республикасы Дәүләт Советы Регламентында билгеләнгән таләпләр нигезендә рәсмиләштерелә.

40 Статья. Закон проектын кертү турында Карар кабул итү

1. Закон чыгару инициативасы хокукын гамәлгә ашыру тәртибендә закон проектын Дәүләт Советына кертү турындагы карар район Советы депутатлары саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә һәм тиешле карар белән рәсмиләштерелә.

2. Район Советы карарында район Советы комитетларда һәм Дәүләт Советы утырышында каралганда закон проектын кемгә тапшырырга куша, конкрет күрсәтелә.

3. Кушымта материаллары һәм район Советы карары белән Дәүләт Советына кертелүгә эзерлэнгән закон проекты Татарстан Республикасы Дәүләт Советы Рәисенә жиберелә.

IX бүлек. РАЙОН СОВЕТЫНЫҢ КОНТРОЛЬ ФУНКЦИЯЛӘРЕН ТОРМЫШКА АШЫРУ

41 Статья. Контроль функцияләрен гамәлгә ашыру тәртибе

1. Район уставы нигезендә Район Советы район Уставы нигезләмәләренә район Советы кабул иткән норматив актларның, район бюджетының үтәлешен тикшереп тора.

2. Район Уставын бозу фактлары ачыкланган очракта, район Советының район бюджетын үтәү тәртибенә кануннарында билгелэнгән норматив акты ачыкланган очракта, район Советы күрсәтелгән фактларны тикшерә.

3. Тикшерү үткөрү турындагы инициатива белән түбәндәгеләр чыгыш ясарга мөмкин:

- район башлыгы, аның урынбасары;
- үз компетенциясе нигезендә даими комиссия;
- кимендә 10 кешедән торган депутатлар төркеме.

4. Район Советының контроль функцияләрен гамәлгә ашыру өчен депутатлар арасынан вакытлы контроль комиссияләре төзелә. Контроль комиссиянең саны һәм персоналы, аның эшчәнлегенә максатлары һәм бурычлары, ул төзелә торган вакыт район Советы карары белән билгеләнә.

5. Тикшерү нәтижеләре турында комиссия район Советына доклад ясый.

42 Статья. Вакытлы контроль комиссияләре

1. Контроль комиссиянең сан һәм шәхси составы буенча тәкъдимнәр район башлыгы, аның урынбасары, даими комиссияләр, район Советы депутатлары тарафыннан кертелергә мөмкин.

2. Контроль комиссиясе составында тикшерү үткөрү турында тәкъдим керткән депутатлар саны комиссия әгъзаларының гомуми санының өчтән береннән арта алмый. Әгәр комиссия иң күбе биш депутат санында төзелә икән, тикшерү башлап жибергән депутатлар төркеменнән контроль комиссиягә бер депутат керә.

3. Контроль комиссиясе, федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгелэнгән чикләүләргә исәпкә алып, тикшерү үткөрү өчен кирәкле белешмәләргә һәм документларны бирүне сорап, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына, жирле үзидарә органнарына яисә аларның вазыйфай затларына мөрәжәгать итәргә хокуклы.

4. Контроль комиссиясе эшчәнлегенә чоры, әгәр район Советы карары белән башкасы билгеләнмәгән булса, ул төзелгән вакыттан алып ике айдан арта алмый.

X БҮЛЕК. Район Советы депутаты

43 Статья. Депутат эшчәнлегенә формалары

1. Депутатның эшчәнлек рәвешләре түбәндәгеләр:

- район Советы сессияләрендә катнашу;
  - комиссияләр, район Советының башка органнары эшендә катнашу;
  - депутат төркеме составында катнашу;
  - депутат гарызнамәсен кертү;
- депутат мөрәжәгәте;
- район Советы карарларын эшләүдә катнашу;
  - Татарстан Республикасы Дәүләт Советына закон чыгару инициативасы тәртибендә район Советы тарафыннан кертелә торган Татарстан Республикасы законнары проектларын эшләүдә катнашу;
  - сайлаучылар белән очрашулар, аларның мөрәжәгатьләре белән эшләү, сайлаучыларга үз эшчәнлеген һәм жирле үзидарә органнары эшчәнлеген турында мәгълүмат бирү;
  - жирле референдумнарны, гавами тыңлауларны, жыелышларны, конференцияләрен һәм гражданнардан сорашып белешүләрен оештыруда һәм уздыруда катнашу;
  - территориаль иҗтимагый үзидарәне оештыруда катнашу.

2. Депутат үз эшчәнлеген федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында, район уставында, муниципаль хокукый актларда каралган башка рәвешләрдә дә гамәлгә ашырырга мөмкин.

3. Депутатларның депутат вәкаләтләрен, район Советы һәм аның органнары карарларын һәм йөкләмәләрен үтәү турындагы хисаплары район Советы тарафыннан тыңлана.

44 Статья. Район Советы депутатының жирле үзидарә органнары һәм вазыйфай затлары белән үзара мөнәсәбәтләре

1. Жирле үзидарәнең вәкиллеке органы эгъзасы буларак, депутат район Советы, аның органнары эшчәнлегендә актив катнашуын тәмин итә торган тулы хокукка ия.

2. Район Советы депутатның аның сайлау округындагы эше, район Советындагы эше, район Советының, аның органнарының карарларын һәм йөкләмәләрен үтәү турындагы хәбәрен тыңларга хокуклы.

3. Жирле үзидарә органнары һәм вазыйфай затлары депутатка аның эшендә кирәкле ярдәмне күрсәтәләр: жирле үзидарә органнары эшчәнлегендә депутатка мәгълүмат бирәләр, социаль-икътисадый үсеш программасын үтәүнең барышы турында, депутатның тәнкыйть искәртмәләре һәм тәкъдимнәре буенча кабул ителгән чаралар турында; законнар депутатны, муниципаль берәмлекләренң вәкиллеке органнары эше тәҗрибәсен, жәмәгать фикерен өйрәнүгә ярдәм итә.

45 Статья. Район Советында, аның органнарында депутат эше

1. Депутат район Советы һәм ул эгъзасы булган даими комиссияләр тарафыннан карала торган барлык мәсьәләләр буенча хәлиткеч тавыш хокукына ия.

2. Депутат үзе район Советының барлык сессияләрендә, даими комиссияләрдә, район Советының бүтән органнарында катнашырга тиеш.

Район Советы яки даими комиссия сессияләрендә катнашу мөмкинлеге булмаса, депутат бу хакта алдан ук район Советына, комиссия рәисенә хәбәр итә.

3. Сессияләрдә депутат хокукка ия:

1) комиссиядә һәм район Советында тиешле вазыйфаларга сайларга һәм сайланьрга;

2) район Советы тарафыннан төзелә торган органнар һәм район Советы тарафыннан сайлана яисә билгеләнә торган вазыйфай затлар кандидатуралары мәсьәләләре буенча фикер әйтергә;

3) район Советын карау өчен мәсьәләләр тәкъдим итәргә;

4) сессияләрдә карау өчен район Советы карарлары проектларын кертергә;

5) көн тәртибе, карау тәртибе һәм тикшерелә торган мәсьәләләрнең асылы буенча тәкъдимнәр һәм искәرمәләр кертергә, район Советының карарлары проектларына һәм башка актларына төзәтмәләр кертергә;

6) район Советының чираттан тыш хисап яисә теләсә кайсы органның яисә район Советы карамагындагы вазыйфай затның мәгълүматны тыңлау турында тәкъдимнәр кертергә;

7) билгеләнгән тәртиптә фикер алышуларда катнашырга;

8) үз тәкъдимнәренә нигезләп һәм тавыш бирү мотивлары буенча чыгыш ясарга, белешмәләр бирергә;

9) район Советы сессияләрендә гражданның, аның фикеренчә, ижтимагый әһәмияткә ия мөрәжәгатьләрен игълан итергә;

10) район Советы тарафыннан төзелә торган органнарның персонал составы һәм район Советы тарафыннан билгеләнә яисә раслана торган вазыйфай затларның кандидатуралары буенча фикер әйтергә;

11) район Советы сессияләренең стенограммаларында һәм беркетмәләрендә чыгышлар текстлары белән танышырга.

4. Фикер алышуларны туктатуга бәйле рәвештә район Советы сессиясендә чыгыш ясамаган депутат рәислек текстына, шулай ук язма рәвештә бәян ителгән тәкъдимнәренә һәм фикер алышына торган мәсьәлә буенча кисәтүләренә тапшырырга хокуклы.

5. Чыгыш тексты сессия беркетмәсенә кертелә һәм район Советы билгеләгән күләмнәрдә район Советының мәгълүмат материалларында басылып чыга.

6. Район Советы депутаты тарафыннан кертелгән тәкъдимнәр һәм искәرمәләр район Советы карары проекттын эшләп бетергәндә тиешле даими комиссия тарафыннан карала һәм исәпкә алына.

7. Депутат үз компетенцияләре чикләрендә район Советы һәм аның органнары йөкләмәләрен үтәргә тиеш.

8. Район Советы яки аның органнары кушуы буенча депутат район Советы карарларының үтәлешен тикшерүдә катнаша.

9. Әлеге йөкләмәне үтәү нәтижәләре турында депутат район Советына яисә аның органнарына хәбәр итә.

46 статья. Депутат сорагы

1. Депутатлар район башлыгына, район Башкарма комитеты житәкчесенә, жирле үзидарә органнары житәкчеләренә, башкарма комитетның структур бүлекчәләре житәкчеләренә, шулай ук район Советы карамагына кертелгән мәсьәләләр буенча муниципаль предприятие һәм учреждениеләр житәкчеләренә

депутат гарызнамәсе белән мөрәжәгать итәргә хокуклы, бу мәсьәлә сессиясендә каралучы һәм үзенә депутат эшчәнлегә мәсьәләләре буенча каралган.

2. Сорау депутат яисә депутат төркеме тарафыннан район Советы сессиясендә язма һәм телдән рәвештә кертеләргә мөмкин. Язма гарызнамәгә депутат (депутатлар) тарафыннан имза салына һәм район Советы сессиясендә рәислек итүче буларак игълан ителә. Телдән мөрәжәгатьләр Советның сессия протоколында теркәлә.

3. Район башлыгы, район башкарма комитеты житәкчесе, жирле үзидарә органнары, башкарма комитетның, предприятиеләрнең, учреждениеләрнең структур бүлекчәләре житәкчеләре район Советы сессиясендә депутат гарызнамәсенә телдән яисә язмача җавап бирергә тиеш. Җаваплар эзерләүгә озак вакыт кирәк булганда, сорауга җавап бирү срогы, сорауны игълан иткәндә, рәислек итүче тарафыннан билгеләнә ала, ә вакыты билгеләнмәгән очракта - игълан ителгән көнненән алып 20 көн эчендә.

Депутат (депутатлар) таләбе буенча депутатлыкка җавап район Советының чираттагы сессиясендә игълан ителәргә мөмкин.

47 статья. Депутатның мөрәжәгәте

1. Депутат, оештыру-хокукый рәвешләренә һәм милек рәвешләренә бәйсез рәвештә, дәүләт органнарына, жирле үзидарә органнарына, предприятиеләргә, учреждениеләргә һәм оешмаларга, район территориясендә урнашкан ижтимагый берләшмәләргә депутат эшчәнлегә мәсьәләләре буенча тиешле вазыйфай затларга телдән яисә язмача мөрәжәгать итәргә хокуклы.

2. Депутат эшчәнлегә мәсьәләләре буенча депутат мөрәжәгать иткән жирле үзидарә органнары, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр һәм аларның вазыйфай затлары депутатка аның мөрәжәгатенә язмача җавап бирергә яисә соралган документларны яисә мөрәжәгать алган көннен, әгәр ул өстәмә өйрәнү яисә тикшерү таләп итмәсә, 15 көн эчендә белешмәләренә тапшырырга тиеш.

3. Депутат мөрәжәгатенә бәйле рәвештә өстәмә тикшерү яисә нинди дә булса мәсьәләләренә өстәмә өйрәнү кирәк булган очракта, вазыйфай затлар һәм әлегә статьяның 2 өлешендә күрсәтелгән житәкчеләр бу хакта депутатка 15 көн эчендә хәбәр итәргә тиеш.

4. Дәүләт органнары, оештыру-хокукый рәвешенә бәйсез рәвештә оешмалар, ижтимагый берләшмәләр, аларның вазыйфай затлары тарафыннан депутатлар мөрәжәгатьләрен карау тәртибе һәм сроклары законнар белән билгеләнә.

5. Депутат жирле үзидарә органнары һәм ул куйган мәсьәләләренә карауда турыдан-туры катнашырга хокуклы.

48 статья. Депутат этикасы

1. Депутат депутат этикасы нормаларын үтәргә тиеш, аерым алганда:

1) район Советында билгеләнгән гавами чыгышлар кагыйдәләрен үтәргә;

2) депутат эшчәнлегенә бәйле булмаган максатларда Федераль законда конфиденциаль характердагы белешмәләргә кертелгән, аңа депутат вәкаләтләрен үтәүгә бәйле рәвештә мәгълүм булган белешмәләренә фаш итмәскә һәм файдаланмаска;

3) жирле үзидарэ органнары эшендэ катнашудан тыелырга һәм шәхсэн яисә аның туганнарына кагылышлы мәсьәләләрне хәл иткәндә жирле үзидарэ органнары, оешмалар, вазыйфаи затлар, муниципаль хезмәткәрләр һәм гражданнар эшчәнлегенә йогынты ясау өчен депутат статусын файдаланмаса;

4) депутат бурычларын объектив башкаруда шик тудырырлык үз-үзенә тотыштан тыелырга, шулай ук аның абруена яисә район Советы абруена зыян китерергә сәләтле конфликтлы хәлләрдән качарга;

5) мәнфәгатьләр конфликты барлыкка килү куркынычы янаганда - шәхси кызыксыну депутат бурычларын объектив үтәүгә йогынты ясый яисә йогынты ясый ала торган вәзгыять, - бу хакта район Советына хәбәр итәргә һәм аның мәнфәгатьләр конфликтын булдырмауга юнәлдерелгән карарларын үтәргә.

2. Депутат хокуксыз:

1) физик һәм юридик затлардан депутат вәкаләтләрән гамәлгә ашыруга бәйлә бүләкләүләр (бүләкләр, акчалата бүләкләү, ссудалар, хезмәт күрсәтүләр, күнел ачу, ял итү, транспорт чыгымнары өчен түләү, башка бүләкләүләр) алырга;

2) аерым сәяси партияләргә, сайлау берләшмәләренә, шулай ук Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына, жирле үзидарэ органнарына сайлауларда аерым кандидатларга өстенлекләрне тәмин итүче гамәлгә ашырыла торган вәкаләтләр чикләрендә карарлар кабул итәргә.;

3) үз вәкаләтләрән гамәлгә ашыру процессында, шул исәптән район Советы тарафыннан жирле бюджет акчалары исәбеннән финанс ташламалары һәм гарантияләр бирү турындагы мәсьәләләрне хәл иткәндә, шулай ук устав (жыелма) капиталында депутат милкендә өлешкә (акцияләр пакетларына) яисә әгъзасына ия булган оешмаларга өстенлек күрсәтергә;

4) физик һәм юридик затлар исәбеннән депутатның вәкаләтләрән гамәлгә ашыруга бәйлә командировкаларга, моңа Россия Федерациясенә халыкара шартнамәләре нигезендә яисә федераль дәүләт хакимияте органнары, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары, жирле үзидарэ органнары килешүләре нигезендә чит ил партнерлары белән башкарыла торган командировкаларга чыгырга.;

3. Депутатны билгеләнгән тәртиптә кыйммәтле бүләк белән бүләкләү очрактарыннан тыш, депутатны үз вәкаләтләрән гамәлгә ашыруга бәйлә рәсми чараларда физик һәм юридик затлардан алган хезмәт өчен түләүнең биш минималь күләмендәгә бүләк рәвешендә бүләкләү муниципаль берәмлек милкенә тапшырылырга тиеш.

4. Депутат этикасы бозылган очракта депутатның үз-үзенә тотышы турындагы мәсьәлә район Советы сессиясендә чыгарылырга һәм каралырга мөмкин.

XI бүлек. РАЙОН СОВЕТЫ ДЕПУТАТЛАРЫНЫҢ САЙЛАУЧЫЛАР БЕЛӘН ЭШЛӘВЕ

49 Статъя. Депутатның сайлаучылар белән эшләве

1. Район Советы депутаты аңа гамәлдәгә законнар, әлеге Регламент һәм район Уставы тарафыннан бирелгән хокуклардан файдалана.

Район Советы депутаты сайлаучылардан кәргән тәкъдимнәрне, гаризаларны һәм шикаятьләрне карый, үз вәкаләтләре чикләрендә аларда булган мәсьәләләрне

дәрес, вакытында хәл итүгә ярдәм итә, жәмәгатьчелек фикерен өйрәнә, районның тиешле жирле үзидарә органнарына, кирәк булганда башка дәүләт һәм жәмәгать органнарына тәкъдимнәр кертә.

2. Депутат үз округларында халыкны кабул итә. Кабул итү графигы һәм урыны массакуләм мәгълүмат чараларында рәсми басылып чыгарга яисә район жирлекләрендә мәгълүмат стендларында халыкка житкерелергә тиеш.

3. Депутат ел саен сайлаучыларга округта һәм район Советында үз эшчәнлеге турында хисап бирә.

4. Район Советы депутаты сайлаучылар белән очрашулар вакытында, шулай ук массакуләм мәгълүмат чаралары аша үз эшчәнлеге турында мәгълүмат бирә.

50 статья. Депутатның сайлаучылар белән эшен оештыру

1. Район башлыгы, аның урынбасары район Советы депутатына аның сайлау округындагы вәкаләтләрән гамәлгә ашыруга бәйле эшчәнлегендә кирәкле ярдәм күрсәтә.

2. Депутат эшчәнлеген гамәлгә ашыруда ярдәм итү өчен депутат ижтимагый башлангычларда эшләүче муниципаль хезмәткәрләр булмаган ярдәмчеләренә ия булырга хокуклы.

XII бүлек. ЙОМГАКЛАУ НИГЕЗЛӘМӘЛӘРЕ

51 Статья. Район Советы эше турында мәгълүмат

1. Район Советы, даими комиссияләр, башка органнар, район Советы депутатлары эшчәнлеге массакуләм мәгълүмат чараларында һәм район сайтында яктыртыла.

2. Район Советы елга бер тапкыр МАССАКУЛӘМ мәгълүмат чараларында һәм район сайтында үз эшчәнлеге турында хисаплар бастыра.

52 Статья. Регламентның үтәлешен контрольдә тоту

1. Әлеге регламентның үтәлешен контрольдә тоту район башлыгы, аның урынбасары тарафыннан башкарыла.

53 Статья. Регламентка үзгәрешләр һәм өстәмәләр

1. Әлеге Регламентка үзгәрешләр һәм өстәмәләр турындагы карар район башлыгы, депутатлар, депутат төркемнәре, даими комиссияләр инициативасы белән депутатларның билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә..

**Башлык - муниципаль район Советы рәисе
вазыйфаларын башкаручы**

Т. П. Борханова